

#0081 ON UIT GE SPROKEN

cahier is een uitgave van Archipel

cahier

Cahier is een periodieke publicatie van Archipel.

Archipel is passie voor hedendaagse architectuur.

info@archipelvzw.be
www.archipelvzw.be

Colofon

ARCHIPEL
Drukkerijstraat 33
9000 Gent
info@archipelvzw.be
www.archipelvzw.be

VOORZITTER
Boris Verbeke

ARTISTIEK LEIDER
Hera Van Sande

COORDINATOR
Inge De Keyser

SECRETARIS
Marlene Peeter
Drukkerijstraat 33
9000 Brugge

GRAFISCH ONTWERP
Boris Verbeke

VUL
Boris Verbeke

DATUM UITGAVE
01/2020

Copyright

01 Anouk Fonck
02 Filip Dujardin
03 David Grandorge
04 Post Architectuur
05 Jeroen Verbeke
06 Juhani Pallasmaa
07 Sugiberry & Schenk Hattori
08 Onuitgesproken
09 Credits foto 1: Belgoprista
09 Credits foto 2: Belgoprista
10 Credits foto 3: Belgoprista
10 Credits foto 4: Belgoprista
11 Stas Kortrijk
12 Roland Halbe
13 Remonber
14 David Grandorge
15

Sponsors

Vlaanderen
verleend werkt

volo

niko
illuminating ideas

FORCELANOSA

Steun

alloertaluminium

Partners

UNIVERSITEIT GENT

BOORT

CEPENTANT

LAK

EX LEUVEN

WIEB VAN DERWICHTEN

WIEB VAN DERWICHTEN

CONCERTGEBOUW

SOFT

we are
the next generation

Design museum Gent

STADSBOUWWM™ ST™ R
GENT

THE MAAKTEN VAN SEVEREN
FOUNDATION

CULTUUR GENT

TEAM
VLAMMS
BOUWMEESTER

AMA
RANT

DVO

Architecture

SPROKEN

We slaan de krant open en lezen over besparingen, prijsstijgingen, slechte luchtkwaliteit, rekeningrijden, bosbranden, polarisering, sociale maatregelen, compacter wonen, betonstop, mobiscare, drinkwaterkwaliteit, bouwshif... Het wonen op zich, het vertoeven in een warme, sfeervolle ruimte, het zich welbevinden in een omgeving, enz. komen hier niet ter sprake. In deze tijden wil Archipel even stilstaan en op zoek gaan naar het onuitgesprokene, het niet-meetbare, het niet-tastbare, het poëtische, naar dat beetje meer...

Peter Zumthor schreef: "Wat bedoelen we als we spreken over architectonische kwaliteit? Het is moeilijk die vraag te beantwoorden. Kwaliteit in architectuur voor mij is dat wanneer een gebouw erin slaagt me te raken. Maar wat bepaalt in vredesnaam of ik wel of niet geraakt word? En hoe krijg ik zoiets in mijn eigen werk voor elkaar? Hoe ontwerpen mensen objecten met zo'n mooie, natuurlijke aanwezigheid? Een woord hiervoor is 'sfeer'. Le Corbusier had het er reeds in 1923 over 'On met en oeuvre de la pierre, du bois, du ciment; on en fait des maisons, des palais; c'est de la construction. L'ingéniosité travaille. Mais, tout à coup, vous me prenez au cœur, vous me faites du bien, je suis heureux, je dis: c'est beau. Voilà l'architecture. L'art est ici."

Wat maakt net dat verschil? Wat maakt dat we stil worden bij bepaalde ruimten? Hoe gaat het in zijn werk? Is er een bepaald mechanisme? Vooral in architectuurpublicaties van de laatste decennia ging men intens op zoek naar het conceptualiseren van atmosfeer in tekst en beeld. Schrijvers als Peter Sloterdijk, Gernot Böhme, Juhani Pallasmaa, Peter Zumthor, Mark Wigley, Adam Caruso trachten – telkens vanuit andere invalshoeken – dat moeilijk te omschrijven gevoel te vatten. Intuïtief voelen we de sfeer in een ruimte, we ondergaan het bewust. Is het onuitgesprokene persoonlijk, vaag, ongreepbaar? Kan het geduid worden? Of blijft het tussen de regels leesbaar? Onuitgesproken, unausgesproken, unspoken, non-dit... elke taal heeft zijn eigen subtiliteit, fragiliteit, accent in het trachten benoemen van het mysterieuze, het verborgene, het onbenoembaar aanwezige... Om ruimte te ervaren worden meerdere zintuigen op een complexe manier bespeeld. Het leidt tot een stemming, een gevoel, een sfeer. Ontelbare factoren spelen een rol, een wervelend klimaat van ongreepbare en efemere effecten: licht, schaduw, duister, verhoudingen, compositie, ritme, tactiliteit, textuur, kleur, geluid, klank, warmte, geur, vochtigheid, gevoel, lichttoetreding, tectoniek, transparantie, opaciteit, gelaagdheid, intimiteit, spanning, relatie interieur-exterieur, verleiding, materiële compatibiliteit, veroudering van materialen, patine, detaillering, emoties, relaties met de plek...

Elk aspect op zich valt dan misschien nog wel objectief te benoemen, maar het gelijktijdige samenspel van al die elementen leidt tot magische, onbeschrijflijke momenten, niet in woorden te vatten. Er zit een oneindige rijkdom en dubbelzinnigheid in de concrete realiteit.

Architectuur gaat over het vormgeven van een atmosfeer, over het zoeken naar die fragiele, efemere effecten die een impact op de bewoner hebben. Het is net het onuitgesprokene dat we ervaren waarnaar we op zoek gaan. Het is het samenspel van het gehele dat we ondergaan: elk aspect minutieus bedacht en doordacht door de architect, die als een regisseur elke acteur zijn rol toebedeelt, tot een poëtisch, dynamisch verhaal in symbiose.

De sprekers dit jaar werden gekozen omdat ze elk op een andere manier met *Onuitgesproken* bezig zijn. We laten hen aan het woord door hun werk te bekijken in het kader van *Onuitgesproken*, waarbij hen werd gevraagd om één project in het bijzonder uit te diepen.

Hera Van Sande

SPROKEN

2020 KALENDER

01	DON	LEZING Gent	ONUITGESPROKEN Lezing door Klaske Havik (NL)
		EVENT Gent	NIEUWJAARSDRINK Opening themajaar Onuitgesproken
02	DON	EVENT Gent	ODE AAN MARIE-JOSE VAN HEE Lezing door diverse architecten
03	DON	EVENT Gent	ARCHIPEL ARCHITECTUURQUIZ Vragen uit het rje architectuurarchief
04	DON	LEZING Gent	POOT ARCHITECTUUR: COULISSEN Lezing door Sarah Poot over eigen werk
05	DON	LEZING Gent	JONGE ARCHITECTEN #6 Graux-Baeyens & Tim Rogge
06	20.05 – 24.05	REIS	HANZELAND Van baksteenexpressionisme tot Ishigami's ontaastbaarheid
07	ZAT 30.05	TENTO + LEZING Antwerpen	MEANING / TRANSLATIONS Iix tentoonstelling Back from Japan (VAI) Lezing door Sugiberry & Schenk Hattori (JP + VL)
08	ZAT 13.06	DAGUITSTAP	OVER DE RAND: AS VILVOORDE – MECHELEN Projectbezoeken met Bureau Omgeving
09	ZAT 27.06	EVENT Gent	VEERTIG JAAR ARCHIPEL Feest!
10	DON 10.09	LEZING Gent	ERFGOED IN COMPETITIE Lezing door Maarten Liefooghe, docent Ugent
11	DON 24.09	EVENT Brussel	BELGIUM: THE NEXT GENERATION lezingen + boekvoorstelling ism A+
12	DON 29.10	LEZING Kortrijk	OVER TERROIR, OVER GROND, OVER GEOGRAFIE Lezing door Michel Desvigne (FR) over eigen werk
13	NAJAAR 2020	REIS	ARQUITECTURA ANDALUSIA Ontdekkingsreis in Zuid-Spanje
14	DON 12.11	LEZING Oostende	BOVENBOUW ARCHITECTUUR: FIGUURLIJK DENKEN Lezing door Dirk Somers over eigen werk
15	DON 10.12	LEZING Gent	DRDH ARCHITECTS: HYBRID ENTITIES Lezing door Daniel Rosbottom en David Howarth (GB) over eigen werk
16	DON 17.12	EVENT Gent	Afsluitend event werkjaar 2020 Terugblik op het voorbije werkjaar

01

ON UIT GESPROKEN Architectuur & literatuur

Lezing door Kláska Havík (NL)
Hoogleraar TU Delft

DONDERDAG
30.01.2020
20:00

Het onderzoek van Kláska Havík richt zich op de productieve relatie tussen architectuur en literatuur. Haar proefschrift hieromtrent (TU Delft, 2012) vormde de aanzet tot de publicatie *Urban Literacy, Reading and Writing Architecture*, verschenen bij nai010 uitgeverij (2014). Zij was kernredacteur van OASE #91 *Sferen bouwen*. Zij zal het onuitgesproken, poëtische en atmosferische samenbrengen aan de hand van enkele literaire en architecturale voorbeelden.

Lezing
Voorstelling programma 2020
Nieuwjaarsdrink

Theaterzaal Ledeborg
Ledebergplein 30
9050 Gent

05

JONGE ARCHITECTEN AAN HET WOORD #6 — Ruimtelijkheid

Dubbellezing
Graux-Baeyens architecten
Lezing door Basile Graux en Koen Baeyens

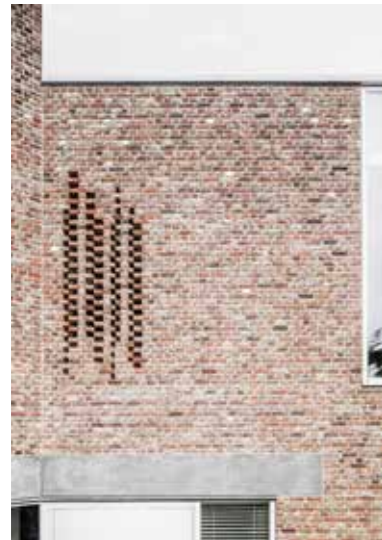
DONDERDAG
14.05.2020
20:00

Architectuurstudio Tim Rogge
Lezing door Tim Rogge

Twee architectenbureaus presenteren hun werk binnen de reeks Jonge Architecten aan het woord. Hoewel beiden hun eigen verhaal schrijven, zetten ze in op een sterke dialoog met de context en met de randvoorwaarden en vertonen een bijzondere affiniteit met materialen en texturen. Hun werk getuigt van een bedacht en doordacht maken van ruimte. Zij brengen hun werk in het licht van het trachten grijpen van het onmeetbare, het fragiele, het magische in hun architectuur.

Roogiemlaan
9000 Gent

www.graux-baeyens.be
www.timrogge.be

09

VEERTIG JAAR ARCHIPEL

Feest!

ZATERDAG
27.06.2020
18:00

Archiipel bestaat 40 jaar! Dit wordt gevierd op een zomerse dag in juni! 40 jaar architectuur, 40 jaar lezingen, ontmoetingen, reizen, tentoonstellingen, allerlei activiteiten, ontdekkingen, gesprekken, discussies, gelach, genot, ... alles in het teken van de architectuur, op weg naar de verwondering ... We maken er een bijzondere moment van. De plannen worden nog even verborgen gehouden, maar alvast dit: Save the date!

Nog te bepalen

1980 2020

13

ARQUITECTURA ANDALUSIA Ontdekkingsreis in Zuid-Spanje

Architectuurreis

Najaar
2020

We trekken naar Andalusië en zijn 'onuitgesproken' architecturale kracht. Het wordt een dialoog tussen historische en hedendaagse architectuur: de Romeinse periode, het bloeiende Moorse tijdperk, de Reconquista en de Gouden Eeuw, de overvloedige rijkdom na de ontdekking van Amerika, maar ook de moeizame modernistische strijd tijdens de dictatuur van Franco en de explosie aan 'Arquitectura Moderna' van vandaag. We ontdekken de onmiskenbare invloed op de architectuur van grootmeesters als Louis Kahn of Luis Barragán en vergapen ons aan de kracht van kleur en verhoudingen in de Mezquita in Córdoba. De reis wordt opgebouwd rond drie grote centra: Córdoba, Sevilla en Granada.

Exacte datum nog te bepalen

02

ODE AAN MARIE-JOSÉ VAN HEE More Home, More Garden

Woorden door An Fonteyne (naA architecten),
Mechthild Stühlmacher (Stühlmacher
Korteknie architecten) (NL), Caroline Voet,
Tania Vandenbussche en Els Claessens
(ECTV architecten) en Tinne Verwerft
(M U R M U R architecten)

DONDERDAG
20.02.2020
20:00

Architect Marie-José Van Hee heeft zich gedurende dertig jaar praktijk verzet tegen compromissen, een periode waarin ze een zeer doordacht en consistent oeuvre heeft voortgebracht. Ze streeft een authentieke, serene architectuur na met doorzetting, vasthoudendheid en een gezonde scepsis tegen de heersende omstandigheden. Zes architecten bekijken haar werk in het licht van 'onuitgesproken'.

Auditorium Quetelet
Tweeherkenstraat 2
9000 Gent

www.mjvanhee.be
in samenwerking met
Copyright Slow Publishing

06

HANZELAND Architectuurreis

Van baksteen-expressionisme tot
Ishigami's ontastbaarheid

DONDERDAG
20-24.05.2020

Deze reis vormt een tocht langsheen de materialiteit van bakstenen volumes en de immateriële ruimten van de moderne architectuur. Een bezoek aan Hamburg betekent een wandeling door een bouwgeschiedenis van amper anderhalve eeuw oud. Brand, epidemieën, economische revoluties, oorlog teisterden immers de stad, waardoor ze steeds een beetje anders herbouwd werd. Voeg daarbij de materialiteit van de baksteen: één formaat, één kleur, uitgevoerd in steeds wisselende verbanden en variaties, met onuitputtelijke en verrassende mogelijkheden. Onderweg een stop in Zwolle, Leeuwarden en Lübeck. Projecten van Junya Ishigami, Zaha Hadid, Gigon & Guyer, Herzog & deMeuron, de tuinen van Mien Ruys, Claus & Kaan architecten en vele vele anderen staan alvast op het menu.

Reis

03

ARCHIPEL ARCHITECTUURQUIZ

Vragen uit het rijke architectuurarchief

DONDERDAG
26.03.2020
20:00

In maart organiseren we de derde Archipel architectuurquiz. Het wordt een wervelende quiz met vragen over architectuur in zijn breedste betekenis. De quiz focust op de architectuur van de 20ste en 21ste eeuw, met leuke film- of muziekfragmenten en verrassend beeldmateriaal om je verbeelding te prikkelen.

Theaterzaal Ledeborg
Ledebergplein 30
9050 Gent

in samenwerking met BVA,
Beroepsvereniging voor Architecten

07

MEANING / TRANSLATIONS Sugberry & Schenk Hattori

Bezoek aan de tentoonstelling
met voorafgaande lezing
Sugberry (Brussel, Tokio)
Schenk Hattori (Antwerpen, Tokio)
Lezing door Steven Schenk en
Johannes Berry

ZATERDAG
30.05.2020
14:00

Twee jonge architectenbureaus die werken vanuit Vlaanderen en Japan onderzoeken het onuitgesprokene in de kruisbestuiving tussen beide culturen. Sugberry (Meaning) toont hoe een idee dat zich aanpast aan een veranderende context, meer specifiek in de culturele uitwisseling tussen Vlaanderen en Japan, leidt tot nieuwe verbanden en nieuwe betekenislagen. Schenk Hattori (Translations) zoekt de limieten van onze verbeelding op, meer nog de mysterieuze en vaak verloren elementen in architectuur.

Muziekstudio deSingel
Antwerpen

www.sugberry.com
www.schenkhattori.com
in het kader van de tentoonstelling
Back from Japan 26.03 – 14.06
in samenwerking met het
Vlaams Architectuurinstituut VAI

11

BELGIUM The Next Generation

Voorstelling publicatie
Lezing door een selectie jonge bureaus

DONDERDAG
24.09.2020
20:00

Belgische architectuur krijgt veel media-aandacht in het buitenland, maar vaak gaat het telkens over gekende bureaus en projecten. A+ brengt een publicatie met aanstormend talent: (jonge) bureaus die vandaag, op het scherp van de snee, onze ruimtelijke én maatschappelijke context vormgeven. De publicatie toont het werk van bureaus die op een kantelpunt in hun carrière zitten, een doorstartmoment dat vraagt om professionalisering, groei en capaciteitsopbouw, zonder identiteits- en kwaliteitsverlies. Een aantal architecten toont hun werk in het licht van het zoeken naar steer, naar ervaring van ruimtelijke kwaliteit.

Brussel,
Nog te bepalen

www.a-plus.be
in samenwerking met A+

RAAMWERK
BERNARD DUBOIS
CENTRAL
MURMUUR
OUEST
VERS.A
LAURA MUYLDERMANS
TRANS
B-ILD

SNCDA
A.PRACTICE
AHA
CENTRAL
NORD
V+
ASLI CICEK
LAUREN DIERICKX &
SANDER RUTGERS

15

HYBRID ENTITIES DRDH Architects (GB)

Lezing door Daniel Rosbottom en
David Howarth

DONDERDAG
10.12.2020
20:00

Het precieze, zorgvuldig en degelijke werk van de Londense architecten Daniel Rosbottom en David Howarth is sinds 2000 onophoudelijk gegroeid. Hun werk wordt gekenmerkt door hun fingevoelige reactievermogen op zowel fysieke als culturele context en door de kwaliteit van detaillering en constructie binnen strikte tijd- en budgetbeperkingen. Bovendien ontvingen zij tevens internationale erkenning voor het overstijgen van de praktijk naar een bredere onderzoekscontext van lezen en schrijven over kunst, architectuur en de stad. DRDH is tevens actief in België, waaronder de Bourlaschouwborg in Antwerpen, het Muziekcentrum de Bijloke in Gent en dit jaar ook de renovatie van de Opera te Gent.

Opera
Gent

www.drdrharchitects.co.uk
in samenwerking met
Team Stadsbouwmeester Gent

04

COULISSEN Poot Architectuur

Lezing door Sarah Poot (Antwerpen)

DONDERDAG
23.04.2020
20:00

Poot maakt alledaagse architectuur, waarin huiskomen. Rationeel maar ook onbevangen. Concepten en verwijzingen bevinden zich tussen de lijnen, zijn niet compulsief. Architectuur moet nooit letterlijk zijn. Kwaliteit wordt gevormd in de coulissen. Onuitgesproken. Subtiel. De lezing gaat dieper in op de betekenissen achter het beeld, achter de afgewerkte foto. Waar ontstaat schoonheid?

Gent,
Nog te bepalen

www.poot-architectuur.be

08

OVER DE RAND Bureau Omgeving

Projectbezoeken rond de as
Vilvoorde – Mechelen
Landschapsbureau Omgeving (Berchem)
DAGUITSTAP MET BUS

ZATERDAG
13.06.2020
10:00 – 17:00

Omgeving vult 'onuitgesproken' eigenzinnig in en gaat op zoek naar de geheime (onuitgesproken) boodschappen die zij graag in hun projecten stoppen: een betekenislaag die niet door de opdrachtgever gevraagd werd, maar die op basis van het mé tier waardevol geacht wordt om te integreren. Wij trekken een volledige dag langsheen de as Vilvoorde-Mechelen om deze missie in werkelijkheid te voelen en te beleven in diverse uitgevoerde projecten, om in te zetten op de noodzakelijke relatie tussen stad en natuur.

Daguitstap met bus
Op locatie

www.omgeving.be

12

STEDELIJK LANDSCHAP Michel Desvigne (FR)

De kracht van stedelijk landschap
Lezing door Michel Desvigne (FR)
Landschapsarchitect

DONDERDAG
29.10.2020
20:00

Michel Desvigne is een geograaf en botanicus die op grote schaal werkt. Hij houdt van de stad omdat ze veel publieke ruimte biedt, omdat een goed ontworpen stad met al haar straten, pleinen en parken een maatschappij vormgeeft. Naast architecten en stedenbouwkundigen treden landschapsarchitecten steeds nadrukkelijker in beeld: ze creëren de ruimte waarin een architect werkt. De relatie tussen stad, mens en natuur dient hersteld te worden. Parken en/of kwalitatieve publieke ruimte maken het mogelijk om in de stad met de natuur te leven. Desvigne zet hierbij in op nieuwe landschappen, hedendaagse natuurcreaties die werken met wat er onuitgesproken reeds aanwezig is.

Kortrijk
Nog te bepalen

www.micheldesvigne.com
in het kader van Contrei – landart kunstroute
in samenwerking met Intercommunale
Leiedal en Designregio Kortrijk en
Stad Kortrijk

16

AFSLUITEN 2020

Terugblik

DONDERDAG
17.12.2020
20:00

ON UIT GE SPROKEN

Gent
Nog te bepalen